

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **ПОПОВОЇ Олени Олександрівни**
на тему: **«Формування управлінської звітності економічної безпеки
підприємств аграрного бізнесу»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Нестабільність національної економіки, яка супроводжується постійними змінами законодавства, неврегульованістю багатьох економічних процесів, невідповідністю нормативно-правової бази, повномасштабною війною, політичними суперечностями та іншими несприятливими чинниками зумовлюють реалізацію багатьох ризиків і ускладнення процесів прийняття управлінських рішень суб'єктів господарювання. Підвищенню рівня ефективності функціонування системи управління сприяє ряд чинників, серед яких значну роль відіграє бухгалтерський облік у цілому і його складова – фінансова та управлінська звітність. Управлінська звітність відображає практично всі сторони господарської діяльності підприємств. Водночас недостатньо уваги акцентується у ній питанням економічної безпеки. Тому тема дисертації є актуальною і важливою у теоретичному і практичному планах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації, їх достовірність і новизна. Основні теоретичні положення дисертації мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою наведених доказів, мотивованим використанням теоретичної і законодавчої бази та науково-обґрунтованих методів економічних досліджень.

У дисертації використано сучасну методологію наукових досліджень, що підтверджується застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів, базованих на системному вивченні економічних явищ і процесів.

У роботі визначено широке коло наукових і практичних завдань, реалізація яких дозволила отримати результати, які у цілому свідчать про наукову новизну, теоретичну і практичну цінність розробок авторки. Авторкою роботи обґрунтовано та вирішено такі завдання: розвинуто наукові положення щодо сутності і генезису формування управлінської звітності; обґрунтовано теоретичні засади формування і використання управлінської звітності економічної безпеки; узагальнено методичні підходи до дослідження управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу; проаналізовано сучасний стан системи управлінської звітності в економічній безпеці підприємств аграрного бізнесу; удосконалено обліково-контрольний імператив формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу; оцінено стан та виділено особливості облікової політики в забезпеченні якості управлінської звітності економічної безпеки;

запропоновано концептуальні положення з формування управлінської звітності економічної безпеки суб'єктів господарювання; розроблено систему управлінської звітності підприємств аграрного бізнесу; обґрунтовано обліково-інформаційне забезпечення управлінської звітності економічної безпеки в цифровізованому сільськогосподарському виробництві.

Структура дисертації характеризується логічною побудовою, що дозволило авторці повною мірою охопити предмет дослідження. У роботі забезпечено системний підхід до дослідження визначених завдань. Дисертація базується на використанні значного числа джерел, що уможливило різностороннє вивчення об'єкта та предмета дослідження.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі «Теоретичні засади формування управлінської звітності економічної безпеки аграрного бізнесу» авторкою роботи розвинуто наукові положення щодо сутності і генезису формування управлінської звітності. Обґрунтовано теоретичні засади формування управлінської звітності економічної безпеки та узагальнено методичні підходи до дослідження управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу.

Другий розділ «Обліково-інформаційний базис формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу» присвячено дослідженню ролі управлінської звітності в економічній безпеці підприємств аграрного бізнесу. Визначено обліково-контрольний імператив формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу та узагальнено особливості облікової політики у підвищенні якості управлінської звітності економічної безпеки.

У третьому розділі «Перспективи формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу» розроблено концептуальні положення щодо формування управлінської звітності економічної безпеки суб'єктів господарювання. Також запропоновано систему управлінської звітності щодо прав користування земельними ділянками як ключового майнового показника економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу (концептуальне визнання, методика оцінки, документальне забезпечення та форми звітності) та розроблено обліково-інформаційне забезпечення управлінської звітності економічної безпеки в цифровізованому сільськогосподарському виробництві.

У висновках узагальнено результати дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Як свідчить критичний аналіз дисертації, мета дослідження авторкою досягнута. Основні положення роботи доведено до рівня конкретних розробок і рекомендацій, які можуть бути використані у практичній діяльності.

Запропоновані у дисертації теоретико-методичні положення, висновки і пропозиції дозволяють сільськогосподарським підприємствам підвищити якість управлінської звітності в частині їх економічної безпеки. Отримані у процесі дослідження напрацювання можуть бути використані окремими суб'єктами агробізнесу, науково-дослідними інститутами та закладами вищої освіти.

Федерацією аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України розглянуто надані концептуальні підходи до удосконалення управлінської звітності економічної безпеки суб'єктів господарювання, пропозиції щодо моделювання управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу. Громадською організацією прийнято до впровадження пропозиції щодо формування і використання управлінської звітності економічної безпеки в цифровізованому сільськогосподарському виробництві (довідка № 15/11 від 11 листопада 2024 р.).

Рекомендації щодо проведення управлінської оцінки вартості прав оренди земель та відображення її в управлінській звітності є вкрай важливими для впровадження ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки» (довідка № 01д/24 від 06 листопада 2024 р.).

На сільськогосподарському підприємстві ТОВ «Волмаро» впроваджено механізм управлінської оцінки справедливої вартості прав оренди земель сільськогосподарського призначення для формування інформації про його економічну безпеку в управлінській звітності. У практичній обліковій роботі підприємства використано пропозиції щодо побудови облікової політики з урахуванням пріоритетів економічної безпеки та відображення її у формах управлінської звітності. Зокрема застосовується комплект управлінської звітності та графік документообігу для цілей управлінського обліку показників економічної безпеки (довідка № 06/11 від 06 листопада 2024 р.).

У практичній діяльності ТДВ «Терезине» апробовано та адаптовано до потреб управління послідовність аналізу показників економічної безпеки. Окремі положення використано підприємством у ході формування управлінської політики з посилення економічної безпеки підприємства у період дії воєнного стану на території України (довідка № 24/242 від 17 жовтня 2024 р.).

Результати дисертаційного дослідження використовуються в освітньому процесі при викладанні дисципліни «Управлінський облік» Національного університету біоресурсів і природокористування України в рамках підготовки фахівців ОС «Бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлено у 14 наукових працях, зокрема в 5 статтях у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України і 8 тезах доповідей

на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також одна публікація, яка додатково відображає наукові результати дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею з науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні Олени Попової на тему: «Формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. У цілому позитивно оцінюючи роботу, можна відзначити такі дискусійні моменти:

1. У Додатку Л «Положення про облікову політику в частині управлінської звітності економічної безпеки» незрозуміло наявність Розділу 5. «Макроекономічне регулювання». Розділ 4. «Мікроекономічна політика» достатньо описує механізм формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу.

2. Запропонований обліково-контрольний імператив формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу в підрозділі 2.2 доцільно було б доповнити процедурою контролю за ефективністю формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу, яка спільно з системою бухгалтерського та управлінського обліку забезпечувала б дієвість будь-яких управлінських рішень щодо посилення економічної безпеки підприємства.

3. Робота перевантажена типовим аналітичним та графічним матеріалом щодо аналізу показників економічної безпеки (Додаток Б), а також статистичними таблицями, які характеризують динаміку показників економічної безпеки на макрорівні і опосередковано сприяють досягненню мети дослідження (Додаток З).

Водночас наведені зауваження та дискусійні моменти дисертації принципово не впливають на наукову та практичну цінність одержаних авторкою результатів і не знижують у цілому високої позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладення в опублікованих наукових працях повністю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Таким чином, дисертація на тему: «Формування управлінської звітності економічної безпеки підприємств аграрного бізнесу» відповідає

вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року, наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Попова Олена Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рецензент професор кафедри статистики та економічного аналізу Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор економічних наук, професор Інна ЛАЗАРИШИНА